

Dagboksanteckningar från Kaj Dahls båtresor i skärgården 1974-1976

SOMMAREN 1974

TISDAG 13.8.1974 (Ekenäs-Vänö)

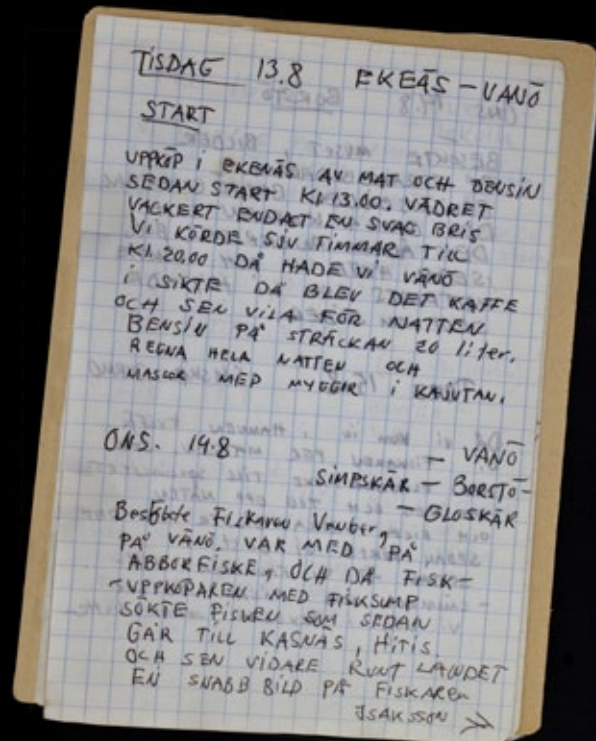
Uppköp i Ekenäs av mat och bensin. Sedan start kl. 13.00. Vi körde sju timmar till kl. 20 då vi hade Vänö i sikte. Kaffe och sen vila för natten. Bensin på sträckan 20 liter. Regnade hela natten och massor med mygg i kajutan.

ONSDAG 14.8 (Vänö-Simpskär-Borstö-Gloskär)

Besökte fiskaren Venberg på Vänö. Var med på abborrfiske och då fiskuppköparen med fisksump hämtade fisken som sedan går till Kasnäs, Hitis och sen vidare runt landet. Tog en snabb bild på fiskaren Isaksson. Besökte museet på Borstö, tog bilder av strandbodarna, galjonsfiguren Borstö-gumman, den gamla kvarnen och dess ägare Birger Andersson. Sedan åkte vi och sökte nattplats som vi sent omsider hittade.

- ◀ Ovan: Ruben Isaksson, Vänö. 14.8.1974. Foto: Kaj Dahl.
Nedan: Johan Venberg (till vänster) och fiskuppköparen Åke Wiberg. Vänö 14.8.1974. Foto: Kaj Dahl. (reprofotograferad av Håkan Eklund, ur Marina Rosenius-Dahls bildarkiv).
- ▶ Ovan: Birger Andersson, Borstö 14.8.1974. Foto: Kaj Dahl. (reprofotograferad av Håkan Eklund, ur Marina Rosenius-Dahls bildarkiv).
Nedan: Sida ur Kaj Dahls dagbok 13-14.8.1974.

Skärgård

TORSdag 15.8 (Gloskär-Jurmo)

Då vi kom in i hamnen träffade vi fiskaren Per Mattsson som har flunderfiske som specialitet. Var med och tog upp näten och fick några bilder på det. Sedan rökte vi 60 stycken. Åt sedan flundror tillsammans med några Åbopor. Vi låg vid bryggan under natten.

FREDag 16.8 (Jurmo-Bokulla)

På Jurmo väntade vi länge att vinden skulle lugna, men sedan åkte vi ut mot Utö. Vi stannade vid Bokulla som är ungefär halvvägs. Holmen har varit arméns. Vi drack kvällskaffe och gick och sova vid tiotiden i väntan på bättre väder.

LÖRDag 17.8 (Bokulla-Utö)

Det blåste fem Beaufort då vi åkte ut till Utö. Vi köpte mat i butiken, träffade fyrmästaren Andersson och före detta fyrvakten Vesterholm. Var och tittade på kapellet och ett strandat vrak. Vi gick tidigt och lade oss och sov till klockan åtta.

SÖNDag 18.8 (Utö-Vidskär)

Är på väg mot Kökar, men då vinden varit rätt så hård, sju Beaufort enligt radion, så stannade vi vid Vidskär som är en stor holme med en egen insjö. Vädret är vackert och varmt. Åt de sista rökta flundrorna från Jurmo.

MÅNDag 20.8 (Vidskär-Kökar)

Efter vissa svårigheter kom vi till Vålö på Kökar och tog i land vid Oskar Holmströms brygga. Vi hörde på historier till sent på kvällen. Före detta var vi till butiken och åkte runt och såg på Kökar.

TISDag 20.8 (Kökar)

Vi sov gott och länge. Tog bilder på gamla saker som fanns i Oskar Holmströms sjöbod. Sedan hälsade vi på en stuguthyrare och en före detta Kökarpolis. Startade hemåt på kvällen.

► Per Mattsson, Jurmo 15.8.1974. Foto: Kaj Dahl.

▼ Ur Kaj Dahls bok "I Ålands övärld" (1976).

års fiskesäsong. Det var vinterarbete, förutom att lappa skötar och reda sej till nästa säsong. Så året gick. Man hade ju ingen TV och ingen telefon. Man hade ingen radio och man hade inte heller haft tid att lyssna på detdär, för alla timmar var upptagna med arbete för nästa säsong.

Strömmingskaggarna var och är ett kapitel för sig. Tillverkningen av dem var en omständlig procedur, och det var även noga med materialet. Banden skulle vara av hassel, det var det bästa materialet man hade, det gick lättast att tälja. Hassel finns på Kökar bara på den södra delen, varför de som bodde på den östra måste hämta materialet från Föglö eller Åboland. Till käreless stäver, kimbar som de kallades, användes tall, och det virket bytte man sig till i Åbo. Det var rätt virke, tallstammar, som man först kapade till lagom långa kubbar och sedan kylvan, sedan inomhus, varefter de hyvlades. Hasselkäpparna till banden klövs och täljdes sedan med bandkniv, fastklämda i en knivstol. I vardera ändan gjordes en hake, som höll ihop ringarna. Detta gjordes först när banden hade torkat och blivit styva. Inuti banden byggdes sedan kaggarna av de torra och hyvlade kimbarna, som pressades i hårt med en käl, en smalare kimb.

Så gällde det att göra bottarna. Det är också geometri, som Oskar Holmström påpekar. Passaren kallades stig. Spetsen av den sätts i en springa mellan kimbar, och så ställs stigen så att den i sex lika stora steg mäter bottens omkrets. Därefter drar man med denna radié en cirkel på ett bräde och sågar sedan ut bottens lite ytterom cirkeln. Följande arbetsmoment är att skära kanten i vinkel. Med ett verktyg som kallades pristrå drog man en skära innanför kimbkanterna. Därmed är kaggens alla delar färdiga, och bygget kan börja. Det går till på följande sätt:

Man tar bort det översta bandet, den översta av laggarna, och slår ner botten med hammare i skaret eller priset, varefter man med ett särskilt verktyg som kallas bandhake spänner bandet och försiktigt knackar fast det med hammaren, tills det fäster på alla kanter. Så knackar man ner kaggens botten på dess plats. Görs det väl och är alla delar ordentligt gjorda, blir kaggen så fast och tät att den håller saltlake och vatten. Läsaren kan prova.

Vassbuckkaggen här över är en dötting. Den rymmer 15 liter och är gjord på Vålö.

Passaren på den nedre bilden kallas stig. Med den ritade man ut kaggarnas botten. Att bågen för en korda av radiens längd är en sjättedel av cirkelns periferi har alla skärkarlar vetat i praktiken.

Skärgård

ONSDAG 21.8 (Kökar-Aspö-Nötö)

Vi vaknade klockan fyra på morgonen på en kobbe utanför Kökar. Startade mot Aspö. Där var jag med och lade ut näten. Tog en bild på skärgårdssotaren från Korpo som varit på besök på holmen. Sedan bilder på Aspö-Erik som är spelman. Åkte sen vidare till Nötö. Där träffade vi fiskaren vi sökte på bryggan med det samma, sedan köpte vi lite mat i butiken.

TORSdag 22.8 (Nötö-Korpo-Hitis)

Tog bilder på lotsstationen i Korpo och av en fiskare i Berghamn. Sedan satte vi kurs mot Hitis. Vi kom fram vid elvatiden och kastade ankar i en vik.

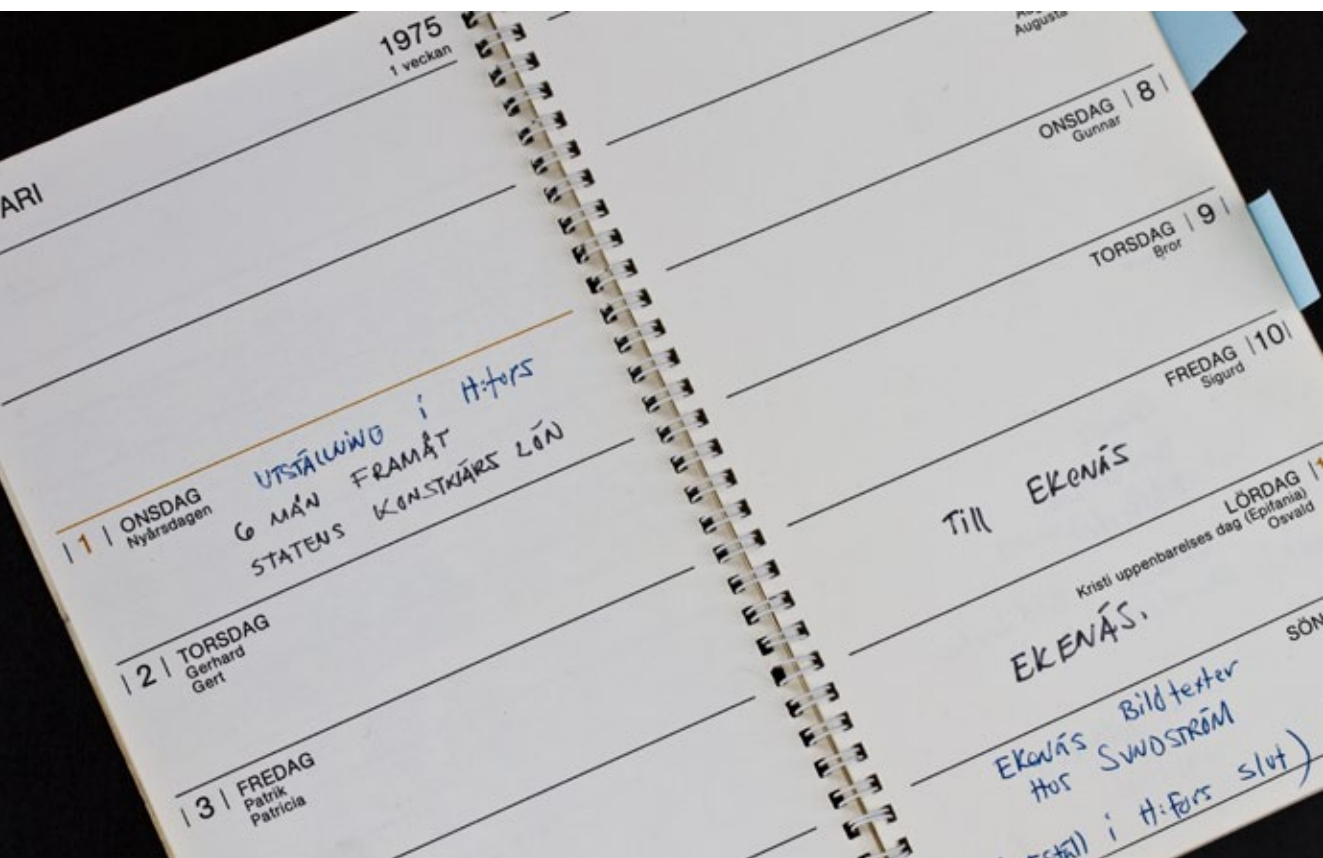
FREDAG 23.8 (Hitis-Leksvall)

Startade hemåt, tog sex timmar. Regn hela dagen.

► Aspö-Erik, 21.8.1974. Foto: Kaj Dahl. (Reprofotograferad av Håkan Eklund, ur Marina Rosenius-Dahls bildarkiv).

Ur Kaj Dahls Anteckningar Från Aspö:

"Det var bjudningsdans som man då sade, att ungdomen bjöd ungdomar från andra holmar och jag var bjuden som spelman. På en annan gård på samma holme (Nötö) var samtidigt ett 50-års kalas och när gubbarna tagit några snapsar så tyckte dom att också de skulle ha en spelman. Så dom kom till gården där ungdomarna var och det blev hårda bud där. Dom ville inte mista spelman och dom gamla skulle ha mig därifrån, och det blev slagsmål och alltmöjligt. Till sist blev det så att de äldre gubbarna tog vinsten, dom lovade guld och gröna skogar och jag skulle få vad som helst så jag gick sen dit för annars skulle det inte ha blivit någon fred på hela natten ..."

KAJ DAHLS ARBETSÅR 1975

Ur "Veckodatumvisare 75" (bild föregående sida)

- 1.1 Utställning i Helsingfors. Statens konstnärlön 6 månader framåt.
- 12.1 Utställningen i Helsingfors slut. Ekenäs bildtexter. Hos Sundström.
- 17.1 Ekenäs. Brevbäraren. Bildtexter.
- 18-24.1 Ekenäs. Bildtexter.
- 25.1 Åbo. Kulturhistoriska.
- 26.1 Ekenäs. Bildtexter.
- 31.1-2.2 Kopior i labb.
- 14.2 Nagu kyrkby. Träffade Fingal Danielsson. Sov på Marthahemmet (25 mk).

Ur boken "i skärgårdshavet" (1987):

... "Fingal Danielsson, Norggrannas på Berghamn, har inte ett lika lång släktförhållande på Berghamn att falla tillbaka på som Rudolf Jansson. Fingals far kom egentligen från Kökar och bodde också på Nötö. Själva är Fingal dock berghamnare av födseln och har under ett långt liv fått uppleva många skeden i skärgården.

– Visst har världen gått framåt, men fiskavsättningen har det blivit sämre med, förr när man kom från fisketuren låg det nästan alltid någon vid hembryggan och väntade på att få köpa upp, minns Fingal." ...

15.2 Resa ut till Hummelholm. Lasse Isaksson. Med sjöbevakningen.

Ur Kaj Dahls anteckningar:

Lasse berättar hur han råkade börja med jobbet. Först jobbade han vid sjöbevakningen i tre år och skulle ha fortsatt med det om inte skulle ha blivit intresserad av fiskhandel och började köra fisk till Helsingfors med en sump. Två år körde han för Söderlund från Åbo Fisk och sedan hade han också en egen en kortare tid. Han skulle ha fortsatt med det om inte resan skulle ha haft svårigheter genom att ryssarna hade Porkala på den tiden. Ett par år fick de köra igenom området med specialtillstånd, men det tredje året blev det stopp och man måste då köra sjövägen långt ut på Finska viken för att runda Porkalaudden. Så fort det blåste

och man skulle runda udden var vågorna så stora att fisken slogs ihjäl och var död då man kom fram till Helsingfors och man fick knappt något pris för den, om de alls ville ha den och så slutade han med det. Numera går all fisk till Helsingfors med bilar landvägen för alla fiskfirmor skaffade sig biltransporter på den tiden och nu, fast Porkala är fritt, fortsätter man med biltransport av gammal vana. Om inte svårigheterna vid Porkala skulle ha kommit för fisksumparna skulle kanske helsingforsarna ännu idag få levande fisk från skären av gammal vana och tradition. Numera finns det i Nagu skärgård ingen fisksump. I hela Åbolands skärgård finns två stycken, en på Österskär och sedan Viberg från Kasnäs.

Lasse berättar att han började samla upp fisk på öarna på den åländska sidan, och sedan fisken från Nagu och Korpo, så var lasten full och resan gick vidare till Helsingfors. Han kunde göra 2 – 3 sådana resor till Helsingfors i veckan. Fisklasten kunde vara från 1500 – 2000 kilo.

De olika fisksorterna hade sina egna avbalkade avdelningar och man kan inte tänka sig att ha en fisksump utan dessa mellanväggar för då det blåser och båten rullar skulle all fisk slås ihjäl. På detta sätt bromsas vattnet upp men på den tiden var fiskarnas antal större än nu, och det var 4 – 5 olika sumpar som körde och pressade priserna för varann. I dagens läge skulle det knappast löna sig mera då fiskarnas antal varje år minskat och om utvecklingen fortsätter i samma riktning som nu. Att vara en fisksumpskeppare i dagens läge kan vara på lönsamhetens gräns

De fiskare som nu lever ute i skärgården börjar till stor del bli gamla och orkar inte mera arbeta så hårt och inte heller följa med fiskets utveckling som nya fiskebragder o dyl. Det är unga fiskare med nya idéer som skulle behövas och sådana som inte är rädda för ett hårt arbete under alla årstider, men ett arbete som kan ge en god avkastning om transporter och förädling och andra problem som fisken på sin väg till konsumenten möter. Fisk finns ännu i våra skärgårdsvatten bara den skulle värdesättas i större grad av det finska folket.

Lasse Isaksson berättar om när han började som kutterförare på Lohm:

"Jag träffade en lots som sa åt mig att där skulle bli en vakans som båtförare ledig. Tidigare då det ännu fanns lotslärlingar körde de ut lotsarna." Det var 1958 då han började med båtföraryrket. De

var då två stycken som började och snart har man kämpat sig till pension, berättar Lasse. Han kör nu båten två dygn och är sedan fyra ledig och har 8 timmars arbetsdag. Men det kommer också båtar om natten och då är det bara att rycka ut. Annars är Lasse nöjd med sitt jobb som är ett av de få yrken som en skärgårdsbo kan välja på om han inte blir sjöbevakare eller fiskare på heltid. Båttrafiken tar ingen hänsyn till årstider eller väder, om det är snöstorm eller dimma. Dag eller natt skall lotsen ut och då bör ju båtföraren köra. Lotsbåtarna är bra och sjösäkra båtar numera. Då Lasse kom till Lohm var båtarna gamla segelbåtar som de hade satt Vikström motorer i och gick 5 – 6 knop. Dagens båtar är sjösäkra och med sina två värmekaminer är det alltid varmt ombord.

”Det hände en gång på en annan lotsstation att när de körde ut på natten till en båt, det var dimma och mörkt, och de kom litet på sidan om sin normala farled där de brukade köra ut, och där var ett undervattensgrund, ett lönnbrott som man säger, som vågen bryter kanske var 3 – 4: e minut när det är hög sjö. De kom på ett sådant och båten fylldes genast med vatten och två man följde med i djupet. De hann inte ens ut innan kuttern sjönk.”

Från lotsstationen vid Lohm är sjögången sällan så hög som vid stationerna vid öppna havet längre ut, och lotskuttern kör sällan längre resor än en halvokilometer då den åker ut med lots. Sedan skall lotsarna som kommer hem igen ofta med bussar eller andra fordon mötas och skeppas tillbaka till stationen.

Lasse berättar om arbetet med remmare och sjömärken på stationen:

Tidigare hörde det till lotsarnas arbeten, men numera är det skilda s k farledstjänstemän som skall reparera och måla remmarna och stenkummel.

På Lohm är det en av ortens händiga skickargubbar som brukar sköta om saken. Han heter Albin Viitanen och har jobbat med sjömärkena nu i fyra år och gör enligt Lasse för bra arbete, de är så välgjorda att det är nästan synd att plocka dem i sjön. De är så fina att man bara borde ha dem på berget att se på. På Lohm har man nu 260 remmare.

► Kaj Dahls anteckningar om – och bild på – Kutterföraren Lasse Isaksson, 1974. Foto: Kaj Dahl. (Reprofotograferad av Håkan Eklund, ur Marina Rosenius-Dahls bildarkiv).

13| TORSDAG
Algot

14| FREDAG
Valentin

Nagu Kyrkoby träffa
Fingel Danielsson sov på
Murta hemmet Hotel: 25:—

15| LÖRDAG
Sigfrid

Resa ut till Hummelholm
Lasse Isaksson
Med Sjöbevak

16| SÖNDAG
Kaj

LOTSKUTTER VID
LOHM resa hem. Från
taxi 25:— NAGU.

BERÄTTAR ATT HAN BÖRJADE
UPP FISK PÅ ÖARNA, PÅ
ANDRA SIDAN, OCH SEDAN
FRÅN NAGU OCH KÖRDE SÅ
STEN FUL OCH RESAN
IDARE TILL HELSINGFORS.
AN KUNDE GÖRA 2-3 ST
RESOR TILL H:land ...

10.

E. ISAKSSON

SÅ FORT DET BLÄSTE OCH
SKULLE RUNDA UDDEN VAR
JA SÅ STORA ATT FISKEN
... DA

KUTTERFÖRAREN LASSE
ISAKSSON

SE BERÄTTAR HUR HAN RÅKADE
FÖRJA MED JOBBET, FÖRST JOBBADE
N VID SJÖBEVAKNINGEN I TRE ÅR,
4 SKULLE HA FORTSATT MED
IT, OM HAN INTE SKULLE HA

FISKE
LASSE
LASSE BERÄTTAR
BÖRJADE SOM
LOHM:
JAG TRÄFFADE EN
AT MED ATT DA
EN V...

LASSE ISAKSSON

FISKARNAS ANTAL
MINSKAT OM UTVE
SÄTTET I SAMMA
2, OCH ATT VARA
KEPPARE I DAGEN
LA PÅ LÖNSAMHE
E FISKARE SOM
I SKÄRBERDEN
DEL BLI GAMLA
I MERA ARBETA
HELLER FÖ...